



## Turvallisia ja terveellisiä työoloja sekä työkykyä kaikille

Työympäristön ja työhyvinvoinnin linjaukset vuoteen 2030. Toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2023

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:4

# Turvallisia ja terveellisiä työoloja sekä työkykyä kaikille

Työympäristön ja työhyvinvoinnin linjaukset  
vuoteen 2030. Toimeenpanosuunnitelma  
vuosille 2022–2023.

Piia Mattila (toim.)

Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2022

**Julkaisujen jakelu**

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston  
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-  
arkivet Valto

[julkaisut.valtioneuvosto.fi](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi)

**Julkaisumyynti**

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston  
verkkokirjakauppa**

Statsrådets  
nätbokhandel

[vnjulkaisumyynti.fi](http://vnjulkaisumyynti.fi)

Sosiaali- ja terveysministeriö  
CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-00-8476-9

ISSN pdf: 1797-9854

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto  
Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Helsinki 2022

## Turvallisia ja terveellisiä työoloja sekä työkykyä kaikille Työympäristön ja työhyvinvoinnin linjaukset vuoteen 2030. Toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2023

---

### Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:4

<b>Julkaisija</b>	Sosiaali- ja terveysministeriö		
<b>Toimittaja/t</b>	Piia Mattila		
<b>Kieli</b>	suomi	<b>Sivumäärä</b>	25

---

### Tiivistelmä

Työympäristön ja työhyvinvoinnin linjaukset vuoteen 2030 on julkaistu 15.3.2019. Linjaukset täsmentävät sosiaali- ja terveysministeriön strategiaa ja ohjaavat ministeriön ja sen hallinnonalan toimintaa, jotta työ olisi terveellistä ja turvallista kaikilla työpaikoilla työnteon muodosta riippumatta.

Linjauksissa on kolme painopistettä:

- Työsuojelua, työturvallisuutta ja työhyvinvointia koskevat tulevaisuuden haasteet
- Turvalliset ja terveelliset työolot
- Toiminta- ja työkyvyn sekä työllistymiskyvyn edistäminen

Tämän toimeenpanosuunnitelman avulla konkretisoidaan niitä toimia, joiden avulla sosiaali- ja terveysministeriö ja sen yhteistyökumppanit yhdessä edistävät painopisteiden tavoitteiden saavuttamista vuosina 2022–2023. Toimeenpanosuunnitelman laatimiseen on osallistunut laaja työelämävaikuttajien joukko ministeriöistä työmarkkinajärjestöihin, tutkimus- ja kehittämisorganisaatioihin ja muihin työelämätoimijoihin.

**Asiasanat** työsuojelu, työterveys, työturvallisuus, työkyky, työsuojeluhallinto

---

**ISBN PDF** 978-952-00-8476-9 **ISSN PDF** 1797-9854

---

**Julkaisun osoite** <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8476-9>

---

## Säkra och sunda arbetsförhållanden samt arbetsförmåga för alla Policy för arbetsmiljö och välbefinnande i arbetet till år 2030. Genomförandeplan för åren 2022–2023

---

### Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2022:4

<b>Utgivare</b>	Social- och hälsovårdsministeriet		
<b>Redigerare</b>	Piia Mattila		
<b>Språk</b>	finska	<b>Sidantal</b>	25

---

### Referat

Polycyn för arbetsmiljö och välbefinnande i arbetet till år 2030 publicerades den 15 mars 2019. Polycyn preciserar social- och hälsovårdsministeriets strategi och styr verksamheten inom ministeriet och dess förvaltningsområde, för att arbetet på alla arbetsplatser ska vara sunt och tryggt, oberoende av arbetets form.

Polycyn har tre fokusområden:

- Framtida utmaningar för arbetarskyddet och säkerheten och välbefinnandet i arbetet
- Trygga och sunda arbetsförhållanden
- Främjande av funktions- och arbetsförmåga samt anställbarhet

Med hjälp av denna genomförandeplan konkretiseras de åtgärder med vars hjälp social- och hälsovårdsministeriet och dess samarbetspartner tillsammans främjar uppnåendet av fokusområdenas mål åren 2022–2023. En bred grupp av arbetslivspåverkare, från ministerier till arbetsmarknadsorganisationer, forsknings- och utvecklingsorganisationer samt andra arbetslivsaktörer, har deltagit i utarbetandet av genomförandeplanen.

**Nyckelord** arbetarskydd, arbetshälsa, arbetssäkerhet, arbetsförmåga, arbetarskyddsförvaltning

---

**ISBN PDF** 978-952-00-8476-9 **ISSN PDF** 1797-9854

---

**URN-adress** <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8476-9>

---

## Safe and healthy working conditions and work ability for everyone. Policy for the work environment and wellbeing at work until 2030. Implementation plan 2022–2023

---

### Publications of the Ministry of Social Affairs and Health 2022:4

<b>Publisher</b>	Ministry of Social Affairs and Health		
<b>Editor(s)</b>	Piia Mattila		
<b>Language</b>	Finnish	<b>Pages</b>	25

---

### Abstract

The policy for the work environment and wellbeing at work until 2030 was published on 15 March 2019. The policy specifies the strategy of the Ministry of Social Affairs and Health and guides the activities of the ministry and its administrative branch to ensure healthy and safe work at all workplaces regardless of the form of employment.

The policy has three focus areas:

- Future challenges concerning occupational safety and health, and wellbeing at work,
- Safe and healthy working conditions,
- Promoting functional capacity, work ability, and employability.

This implementation plan gives concrete expression to the actions by which the Ministry of Social Affairs and Health and its partners will jointly contribute to achieving the goals of the focus areas in 2022–2023. The implementation plan has been drawn up with the participation of a wide range of actors in working life, from ministries to labour market organisations, research and development organisations and other actors in working life.

**Keywords** occupational safety and health, occupational health, occupational safety, work ability, OSH administration

---

**ISBN PDF** 978-952-00-8476-9 **ISSN PDF** 1797-9854

---

**URN address** <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8476-9>

---

## Sisältö

	Toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2023.....	7
1	Vastaamme työsuojelua koskeviin tulevaisuuden työn haasteisiin.....	12
2	Turvalliset ja terveelliset työolot kaikille.....	16
3	Edistämme toiminta- ja työkykyä sekä työllistymiskykyä.....	20
4	Toimeenpanosuunnitelman ja linjausten seuranta.....	23
	Seurantaindikaattorit.....	24
	Tietolähteet.....	25

# Toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2023

Sosiaali- ja terveysministeriö on yhdessä sidosryhmiensä kanssa laatinut Työympäristön ja työhyvinvoinnin linjaukset ”Turvallisia ja terveellisiä työoloja sekä työkykyä kaikille” (jäljempänä ”Linjaukset”), jotka on julkaistu 15.3.2019. Linjauksissa on kuvattu strategisen tason tavoitteet työterveys- ja työturvallisuusasioissa vuoteen 2030 saakka, tavoiteltavat muutokset ja seurattavat indikaattorit. Linjaukset sisältävät Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimusten edellyttämän kansallisen toimintapolitiikan työterveys- ja työturvallisuusasioissa.

Linjauksissa on määritelty kolme painopistettä, joiden avulla pyritään siihen, että työ olisi terveellistä ja turvallista kaikilla työpaikoilla työnteon muodoista riippumatta. Nämä kolme painopistettä ovat:

1. Vastaamme työsuojelua koskeviin tulevaisuuden työn haasteisiin
2. Turvalliset ja terveelliset työolot kaikille
3. Edistämme toiminta- ja työkykyä sekä työllistymiskykyä

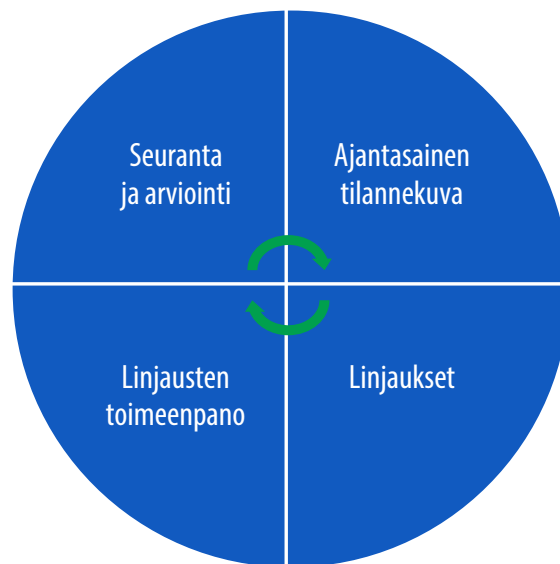
Tämän toimeenpanosuunnitelman avulla konkretisoidaan niitä toimia, joiden avulla sosiaali- ja terveysministeriö ja sen yhteistyökumppanit yhdessä edistävät painopisteiden tavoitteiden saavuttamista vuosina 2022–2023. Monilla toimenpiteillä on yhteys useampiin painopisteisiin, mutta ne on kirjattu vain yhteydeltään merkittävimmän painopisteen alle. Toimeenpanosuunnitelman laatimiseen on osallistunut laaja työelämävaikuttajien joukko ministeriöistä työmarkkinajärjestöihin, tutkimus- ja kehittämisorganisaatioihin ja muihin työelämätoimijoihin. Kolmikantaisuus tavoitteita asetettaessa on tärkeä periaate, mikä on otettu huomioon.

## **Työelämän muutos edellyttää jatkuvaa yhteistyötä ja ajantasaista tietopohjaa**

COVID-19 pandemia on muuttanut monin tavoin työelämää sekä tuonut mukanaan uusia haasteita niin yksilön, organisaation kuin johtamisenkin näkökulmasta. Tästä meille kertyy jatkuvasti yhä enemmän tutkimustietoa ja kokemusta. Pandemia on haastanut työelämäämme monin eri tavoin. Muutos on tapahtunut hyvin nopeasti ja se on vaikuttanut osaltaan myös linjausten toimeenpanosuunnitelmaan.



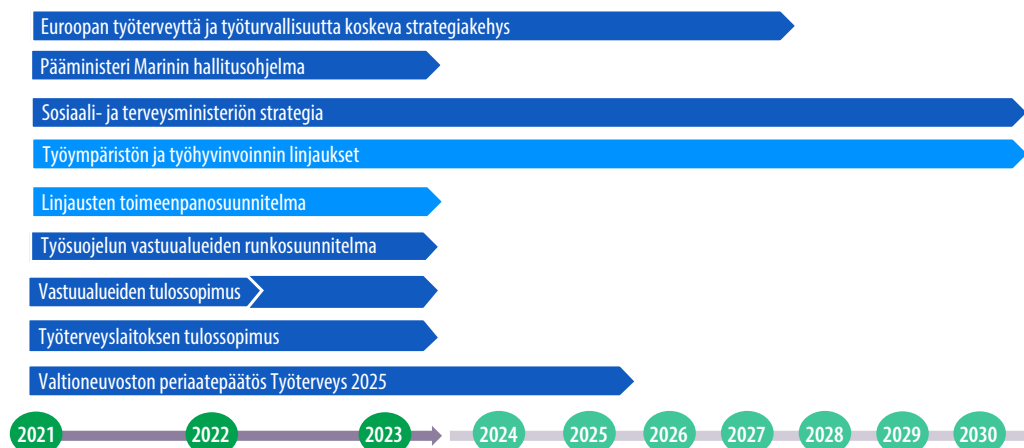
Kuvio 1. Linjausprosessin periaatekuva



Linjauksissa ja niiden toimeenpanosuunnitelmassa kuvattujen toimien toteutumista seurataan vuosittain raportoinnilla ja vaikuttavuutta sovitulla indikaattoreilla. Linjausten painopisteisiin kohdistuu monia eri suuruisia ja eri rahoittajien rahoittamia hankkeita, joita ei eritellä tähän dokumenttiin. Seuraamme kuitenkin niiden tuloksia ja hyödynnämme niitä tarpeen mukaan Linjausten toimeenpanoon liittyen. Kuvattuja tavoitteita ja toimintaa sekä tietoa työelämän tilannekuvasta ja skenaarioista pidetään myös pohjana seuraavien linjausten laadintaan sekä seuraavan hallitusohjelman valmisteluun yhteistyössä ministeriöiden, työmarkkinajärjestöjen sekä muiden keskeisten työelämätoimijoiden kanssa.

Terveellinen ja turvallinen työelämä edellyttää yhteistä tahtotilaa, yhteistyötä sekä ajantasaista ja jatkuvasti päivittyvää tilannekuvaa työelämästä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Linjauksissa esitetyjä seurantaindikaattoreita tarkastellaan ja analysoidaan rullaavasti. Analysointia suoritetaan esimerkiksi osana sosiaali- ja terveysministeriön tiedolla johtamisen ja tietojohdamisen kokonaisuutta terveellinen ja turvallinen työ -osa-alueella. Tärkeää on tunnistaa ja ottaa huomioon niin myönteiset kuin kielteiset työelämän kehityssuunnat. Tärkeässä roolissa on myös tavoitteista viestintä ja työpaikkojen motivointi kehittämistyöhön, jotka johtavat konkreettisiin toimiin niin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, työpaikoilla kuin yksilötasolla.

**Kuvio 2.** Työterveyttä ja työturvallisuutta linjaavat asiakirjat.



Kuvioon 2 aikajanelle on poimittu dokumentteja, jotka linjaavat, ohjaavat ja täsmentävät työterveyteen ja työturvallisuuteen liittyviä tavoitteita, jotta työ olisi terveellistä ja turvallista kaikilla työpaikoilla työteon muodosta riippumatta. Yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja muutoksiin (esim. ilmastonmuutos) liittyvät tavoitteet ohjaavat myös osaltaan toimenpiteitä, mutta niitä ei ole erikseen kirjattu tähän dokumenttiin.

### **Euroopan työterveyttä ja työturvallisuutta koskeva strategiakehys 2021–2027**

Linjausten toimeenpanosuunnitelman toteutuksessa huomioidaan Euroopan työterveyttä ja työturvallisuutta koskeva strategiakehys vuosille 2021–2027 sekä muut kansainväliset ulottuvuudet, joilla on vaikutusta Linjausten tavoitteisiin ja Linjausten toimeenpanoon osallistuvien tahojen toiminnan suuntaamiseen. Euroopan työterveyttä ja työturvallisuutta koskevassa strategiakehyksessä keskitytään tulevana vuosina kolmeen monialaiseen päätavoitteeseen:

- ennakoidaan muutoksia, joita vihreä ja digitaalinen siirtymä sekä väestöllinen muuntuminen ovat aiheuttaneet uudenaikaisessa työelämässä, sekä hallitaan niitä,
- tehostetaan työtaturmien ja ammattitautien ehkäisyä ja
- varaudutaan paremmin mahdollisiin tuleviin terveyskriiseihin.

Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on toteutettava toimia EU:n tasolla sekä kansallisella, alakohtaisella ja yritystasolla. Edellä mainittujen kolmen tavoitteen täytäntöönpanoa tuetaan strategiakehyksen mukaan

- käymällä työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua,
- parantamalla näyttöpohjaa,
- vahvistamalla täytäntöönpanon valvontaa,
- välittämällä tietoa sekä
- myöntämällä rahoitusta.

### Hallitusohjelman työelämäohjelma-kokonaisuus

Pääministeri Marinin hallitusohjelma sisältää työelämäohjelmia koskevan kokonaisuuden, jonka tavoitteena on työllisyyden, hyvinvoinnin ja tuottavuuden lisääminen. Tavoitteena on Suomen pysyminen hyvinvointivaltiona samalla kun väestö ikääntyy ja työikäisten määrä vähenee. Sen turvaamiseksi tarvitaan kestävä rahoituspohjaa, korkeaa työllisyyttä ja työurien pidentymistä. Tämä edellyttää työhyvinvoinnin ja tuottavuuden samanaikaista kehittämistä, työkyvyttömyyden ennaltaehkäisyä, monimuotoista ja osallistavaa työelämää sekä mielenterveyden näkemistä työelämän voimavarana. Kaikki potentiaali työllistää ja työllistyä tulee tunnistaa ja tunnustaa.

Kestävä hyvinvointia tulee edistää, töissä olevien työssä pysyminen turvata sekä työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista vahvistaa hallitusohjelman työllisyysastetavoitteen saavuttamiseksi.

Hallitusohjelman työelämäohjelmat tuottavat konkreettisia ratkaisuja työelämään ja palvelujärjestelmään. Työelämäohjelmien kokonaisuus koostuu TYÖ2030-ohjelmasta ja siihen liittyvästä tutkimusohjelmasta, Työkykyohjelmasta sekä Työelämän mielenterveysohjelmasta. Yhdessä nämä muodostavat kokonaisuuden, joka on enemmän kuin osiensa summa. Kaikissa niissä ollaan samojen ilmiöiden ja kokonaistavoitteen äärellä, mutta vaikutetaan eri tulokulmista.

Työ2030-ohjelmassa kehitetään samanaikaisesti työhyvinvointia ja tuottavuutta, vahvistetaan luottamukseen perustuvaa yhteiskehittämistä työpaikoilla ja työelämän verkostoissa, edistetään uuden teknologian ja digitalisaation hyödyntämistä sekä tuetaan työn murroksen edellyttämää uusiutumista ja jatkuvaa oppimista työelämässä.

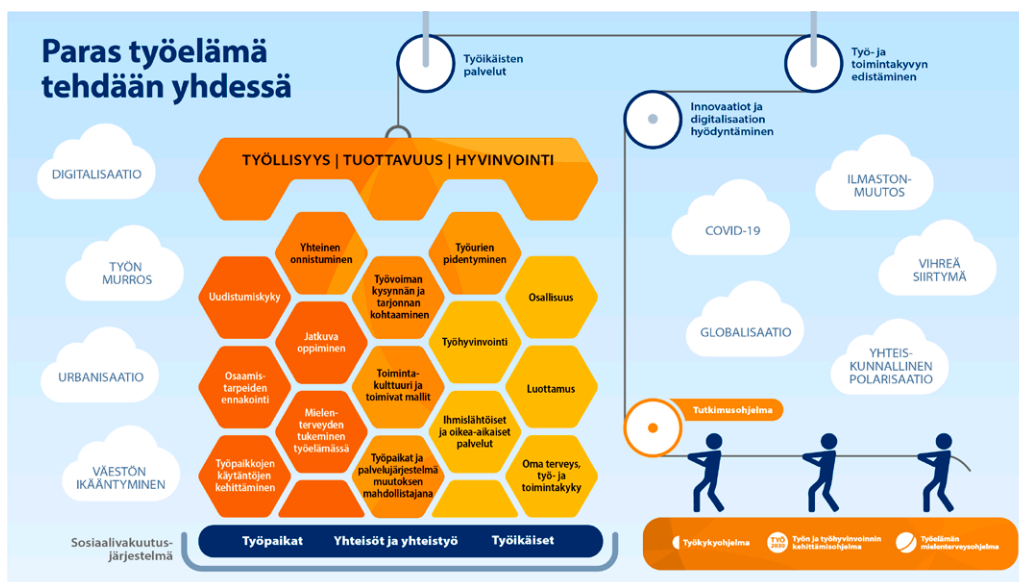
Työkykyohjelmassa helpotetaan osatyökykyisten työttömien työllistymistä ja tuetaan työkykyä. Työkykyohjelmalla kehitetään työkyvyn ja työllistämisen palveluita asiakaskeisiksi siten, että asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut työmarkkina-asemasta riippumatta.

Työelämän mielenterveysohjelma korostaa ennaltaehkäisevien toimenpiteiden merkitystä ja mielenterveyden näkemistä työelämän voimavarana. Ohjelmassa mm. kehitetään malleja ja työkaluja työpaikoille ja työterveysyhteistyöhön.

Työelämäohjelmakokonaisuuteen sisältyy myös Työn, terveyden ja työkyvyn tutkimusohjelma, joka edistää tutkimusta työelämätoimenpiteiden vaikutuksista ja vahvistaa siten tietopohjaa päätöksenteon tueksi.

Alla oleva kuvio ”Paras työelämä tehdään yhdessä” esittää työllisyyteen, tuottavuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Tarvittavan muutoksen mahdollistavat työpaikat ja työkäiset yhdessä toimivan palvelujärjestelmän kanssa.

**Kuvio 3.** Paras työelämä tehdään yhdessä



### Linjausten painopisteet ja niihin liittyvät toimenpiteet

Seuraavissa luvuissa esitellään Linjausten kolmelle painopisteelle kohdistetut, kolmikantaisesti sovitut toimenpiteet. Tekemällä laajasti yhteistyötä tavoitteiden saavuttamiseksi parannamme myös toimenpiteiden vaikuttavuutta. Jokaisen panos työelämän kehittämiseksi on arvokas!

# 1 Vastaamme työsuojelua koskeviin tulevaisuuden työn haasteisiin

Työn muutoksen takana on megatrendejä, kuten digitalisaatio, globalisaatio, väestörakenteen muutos, ilmaston muutos, maahanmuutto ja kaupungistuminen. Automaatio, robotit ja tekoäly sekä jakamis- ja alustatalouden kehitys muuttavat työn sisältöä, työn tekemisen tapoja ja työnantaja-työntekijä-suhdetta. On varauduttava siihen, että työ voi muuttua kiihtyvällä vauhdilla. Uusien teknologioiden ja työn tekemisen muotojen mukanaan tuomat mahdolliset riskit on tunnistettava, estettävä ja minimoitava, sekä arvioitava niiden vaikutukset terveyteen. Toisaalta niiden myönteiset mahdollisuudet on myös hyödynnettävä. Työvoiman muutos, johon vaikuttaa muun muassa ikärakenteen muutos, maahanmuutto ja monikulttuurisuus, on otettava huomioon ja nähtävä vahvuutena työelämässä.

## TAVOITE

Meillä on kattavat, sujuvat ja kaikissa tilanteissa työntekijöiden työterveyden ja työturvallisuuden takaavat säädökset, jotka ovat sovellettavissa kullakin hetkellä vallitsevaan työelämän tilanteeseen. Tarvittavat muutokset tehdään hallitusti yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa. Työterveyttä ja työturvallisuutta ohjaavat ja tukevat organisaatiot, työnantajat, työntekijät ja yrittäjät sekä muut työelämän toimijat ovat uudistuskypyiä ja rakentavat yhdessä luottamusta ja pelisääntöjä työelämään.

Taulukko 1. Säädökset, ohjaus ja ennakointi

Tavoite	Toimenpiteet	Missä tulee onnistua / Vahvuudet	Seuranta / Jatkotoimet
<b>Toimiva ajantasainen lainsäädäntö ja tulosohjaus</b>	Säädösvalmistelua ohjaa määrämuotoinen prosessi. Työsuojelulainsäädäntö valmistellaan kolmikantaisessa yhteistyössä ja asiat käsitellään Työturvallisuussäännöksiä valmistelevalle neuvottelukunnassa (TTN). Tarvittaessa valmistelussa kuullaan myös muita ministeriöitä ja sidosryhmiä.	Työsuojelulainsäädännön valmistelu, esittely ja toimeenpano.  Työturvallisuussäännöksiä valmistelevalle neuvottelukunnan (TTN) toiminta ml. kuormitusjaosto sekä rakennustyön turvallisuutta koskevien säännösten muutostarpeita käsittelevä jaosto.  EU26 -jaoston (työsuojelu) toiminta.	Säädökset; Työsuojelun säädösvalmistelun seurantaraportti; Työsuojelun EU-tiedote; Työsuojeluhallinnon vuosikertomus.  Selvitykset/hallituksen esitykset.
	Työsuojelua koskevat tulevaisuuden työn haasteet huomioidaan Työterveyslaitoksen tulosopimuksessa (skenariotyö ja raportit työelämän muutoksesta).	Työterveyslaitoksen tulosohjaus.	Säännölliset keskustelut (rullaava suunnittelu), tilinpäätös ja siihen kuuluva toimintakertomus. Tilinpäätöskannanotto sekä muu tulosarviointi.
	Työsuojelua koskevat tulevaisuuden työn haasteet on otettu huomioon työsuojeluvälivaltuutusta koskevassa runkosuunnitelmassa.  Runkosuunnitelmassa asetetut strategiset tavoitteet on purettu vaikuttavuustavoitteiksi. Ne täsmäntävät strategisia tavoitetta nimenomaan työsuojeluvälivaltuutuksen piirissä oleviin asioihin. Vaikuttavuustavoitteet puretaan vuosittain tulos-tavoitteiksi.	Työsuojeluvälivaltuutuksen tulosohjaus.	Tulosopimus, osavuosi- ja vuosiraportointi, kokonaisanalyysi runkokaudesta.

Tavoite	Toimenpiteet	Missä tulee onnistua / Vahvuudet	Seuranta / Jatkotoimet
Ennakointi työn muutoksessa (huomioiden EU:n työterveyttä ja työturvallisuutta koskevan strategiakehyksen kirjaukset)	Kootaan ja ylläpidetään ajantasainen työelämän tilannekuva, analysoidaan sitä sekä käydään siitä säännöllisesti yhteiskunnallista keskustelua ja sovitaan tarvittavista toimenpiteistä sekä vahvistetaan työelämän luottamusta ja resilienssiä.	Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman toteuttaminen; TYÖ2030 – Työn ja työhyvinvoinnin kehittämisohjelma.	Ajantasainen tilannekuva ja skenaarioita mm. seuraavista asioista: työelämän muutostrendit ja -ilmiöt, työvoima ja työnteon muodot, työkyvyttömyyden syitä ja seurauksia, työn terveysvaaroja ja kuormitustekijöitä, työn voimavarat, turvallisuuden hallinta ja työterveyshuolto, työn ja työympäristön tulevaisuuden kysymyksiä.  Yhteiset toimenpiteet tilannekuvan perusteella toimijoiden kesken.
	Kehitetään tiedon analysointia, ennakointia sekä tiedon jakamista (nk. hiljaiset signaalit) sekä sukupuolittain analysoidun tiedon tuottamista ja käyttöä. Huomioidaan työhön ja työskentelyolosuhteisiin vaikuttavat megatrendit myös kansainvälisellä tasolla.	Tutkimus, kehitys, osaamisen kehittäminen (ml. työsuojelu -henkilöstö) sekä olemassa olevan tiedon hyödyntäminen ja levittäminen.  Sosiaali- ja terveysministeriön, aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueiden, työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Työterveyslaitoksen, Työturvallisuuskeskuksen, Tapaturmavakuutuskeskuksen, Työsuojelurahaston, työmarkkinajärjestöjen, yliopistojen jne. yhteiset ja erilliset toimenpiteet.	Tutkimuksia, yhteenvetoa, selvityksiä, päätelmiä, raportteja, skenaarioita, suosituksia jne.
	Varmistetaan ja tuetaan toimivaa yhteistoimintaa ja yhteistyötä työpaikoilla.	Sosiaali- ja terveysministeriön, aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueiden, työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Työterveyslaitoksen, Työturvallisuuskeskuksen, Tapaturmavakuutuskeskuksen, Työsuojelurahaston, työmarkkinajärjestöjen, yliopistojen jne. yhteiset ja erilliset toimenpiteet.	Omat ja yhteiset toimenpiteet tilannekuvan perusteella eri toimijoiden kesken sekä työpaikoille ja niiden verkostoille annettu tuki.

Tavoite	Toimenpiteet	Missä tulee onnistua / Vahvuudet	Seuranta / Jatkotoimet
Työpaikkojen työterveys- ja turvallisuustyön tukeminen (huomioiden EU:n työterveyttä ja työturvallisuutta koskevan strategia-kehityksen kirjaukset)	Valtioneuvoston periaatepäätös "Työterveys 2025 – yhteistyöllä terveyttä ja työkykyä" tavoitteet 1* ja 6 **.	Asioiden käsittely kolmikantaisesti työterveyshuollon neuvottelukunnassa, työsuojeluneuvottelukunnassa, muissa neuvottelukunnissa ja yhteistyöelimissä.	Käsitellyt asiat, kannanotot ja asioiden edistyminen.  Työpaikoille ja niiden verkostoille annettu tuki.
	Työpaikkojen tarpeisiin vastaaminen mm. tiedolla, toimintamalleilla, verkostojen avulla jne.	Työpaikkoja tukevien organisaatioiden ja verkostojen ja aluetoimijoiden toiminta (esim. tiedon jakaminen, koulutukset, ohjeistukset, toimintamallit, työkalut, TYÖ2030 -ohjelmassa pilotoitava työelämävalmentaja -toimintamalli jne).	
	Selvitetään mahdollisuuksia taloudellisiin kannustimiin työturvallisuuden kehittämisessä.	Sosiaali- ja terveysministeriön, aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueiden, työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Työterveyslaitoksen, Työturvallisuuskeskuksen, Tapaturmavakuutuskeskuksen, Työsuojelurahaston, työmarkkinajärjestöjen, yliopistojen jne. yhteiset ja erilliset toimenpiteet.	Selvityksiä, päätelmiä, raportteja, skenaarioita, suosituksia jne.
Jatkuvan oppimisen kehittäminen työelämässä.	Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen ryhmän esitykset ja yhteistyö TYÖ2030:n kanssa.	Käsitellyt asiat, kannanotot ja asioiden edistyminen.	

\*) Työterveyshuolto on toiminnallisesti integroitunut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään.

\*\*) Työterveyshuolto kehittää palvelujaan vastaamaan erityisesti pientyöpaikkojen ja yrittäjien tarpeisiin.



## 2 Turvalliset ja terveelliset työolot kaikille

Suomessa työturvallisuuden ja työolojen terveellisyyteen on panostettu pitkäjänteisesti. Silti meillä on tarve panostaa edelleen työtapaturmien, ammattitautien ja muiden työperäisten sairauksien sekä haitallisen kuormituksen vähentämiseen. Riskien arvioinnissa ja hallinnassa tulee huomioida kattavasti niin fyysiset, kemialliset, biologiset, fyysiset, psyykkiset kuin sosiaalisetkin riskit. Työpaikkatasolla työsuojelu-, työterveys- ja hyvinvointitoimintojen yhteistyötä ja johtamista kehitetään huomioimaan työturvallisuuden ja työkykyyn vaikuttavat tekijät, erityisesti työn psykososiaaliset kuormitustekijät. Työsuojelun yhteistoiminta on vaikuttavan työpaikkatoiminnan perusta ja sen toimintamahdollisuudet on turvattava uusissa haasteissa. On tärkeää havaita ja vähentää uusien teknologioiden ja uusien työnteon tapojen tuomia riskejä ja altisteita. Esimerkiksi työhön liittyvät kognitiivisen ergonomian haasteet ovat lisääntymässä työn muutoksen myötä. Haluamme levittää ennaltaehkäisyn kulttuuria, joka yhdistää turvallisuuden, terveyden ja hyvinvoinnin työssä.

### TAVOITE

Työ on terveellistä ja turvallista riippumatta toimialasta, työntekemisen muodosta tai työpaikan koosta. Työterveys- ja työturvallisuusasiat ovat osa organisaation strategista johtamista. Jokaisella työelämään siirtyvällä, työelämässä toimivalla, niin työnantajalla, työntekijällä kuin yrittäjällä, on riittävä työterveys- ja työturvallisuusosaaminen. Jokainen työtapaturma ja työperäinen sairaus tai haitta on ehkäistävissä vaarojen tunnistamiseen ja riskien hallintaan perustuvilla toimenpiteillä.

Taulukko 2. Tutkimus, kehitys, riskien hallinta ja osaamisen kehittäminen

Tavoite	Toimenpiteet	Missä tulee onnistua / Vahvuudet	Seuranta / Jatkotoimet
<b>Uudet ja vanhat riskit hallintaan ja työelämän voimavarat kasvuun</b>	Korostetaan ennakkoinnin ja riskien hallinnan merkitystä ja tuotetaan tietoja ja ohjeistusta riskien arviointiin ja hallintaan. Tuotetaan ja levitetään tietoa muuttuvan työelämän uusiin riskeihin sekä turvallisuusuhkiin liittyen (ml. biologiset tekijät), teknologiat sekä uudet työnteon muodot etenkin nuorten työntekijöiden osalta.  Huomioidaan ns. vihreän siirtymän mahdollisuudet ja riskit.	Työmarkkinajärjestöjen, Työturvallisuuskeskuksen, Työterveyslaitoksen, Tapaturmavakuutuskeskuksen, Työsuojelurahaston, aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueiden, ministeriöiden, yliopistojen ym. työelämän toimijoiden omat ja yhteiset toimenpiteet.	Tutkimukset, selvitykset, raportit, suositukset, ohjeet ja työpaikkojen tietoisuus niistä.
	Työ ja työolojen psykososiaalisen kuormituksen hallinta, toimenpiteet työpaikoilla.	Työnantajan toiminta, yhteistoiminta.  Työpaikkoja tukevien organisaatioiden ja verkostojen ja aluetoimijoiden toiminta (esim. tiedon jakaminen, koulutukset, ohjeistukset, toimintamallit, työkalut jne.).	Tutkimukset, selvitykset, raportit, projektit, suositukset, ohjeet ja työpaikkojen tietoisuus niistä sekä viestintäyhteistyön tiivistäminen eri sidosryhmien kesken.
	Työelämän voimavarat ja vahvuudet paluussa uuteen normaaliin: Työelämän hyvien käytäntöjen ylläpito ja huonojen poistaminen.  Myönteisen kehityksen havainnointi ja vahvistaminen. Kielteisen kehityksen havainnointi ja katkaiseminen. Osaamisen kehittäminen sekä olemassa olevan tiedon hyödyntäminen ja levittäminen.	Työmarkkinajärjestöjen, Työturvallisuuskeskuksen, Työterveyslaitoksen, Tapaturmavakuutuskeskuksen, Työsuojelurahaston, aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueiden, ministeriöiden, yliopistojen ym. työelämän toimijoiden omat ja yhteiset toimenpiteet.	Tutkimukset, selvitykset, raportit, suositukset, ohjeet ja työpaikkojen tietoisuus niistä etenkin työsuojelun ja työhyvinvoinnin toteutumisen osalta etä-, hybridi- ja monipaikkaisessa työssä.
	Valtioneuvoston periaatepäätös "Työterveys 2025 – yhteistyöllä terveyttä ja työkykyä" tavoitteet 3* ja 4**.	Asioiden käsittely kolmikantaisesti Työterveyshuollon neuvottelukunnassa.	Käsittellyt asiat, kannanotot ja asioiden edistyminen.

Tavoite	Toimenpiteet	Missä tulee onnistua / Vahvuudet	Seuranta / Jatkotoimet
<b>Turvallisuusjohtamisen ja turvallisuuskulttuurin kehittäminen (huomioiden EU:n työterveyttä ja työturvallisuutta koskevan strategiakehyksen kirjaukset)</b>	<p>Työturvallisuuden nostaminen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kehitetään ja vahvistetaan mahdollisimman monen ihmisen halua ja kykyä jatkaa työelämässä riittävän kauan motivoituneina.</p> <p>Kiinnitetään huomio työturvallisuusasioiden merkitykseen sekä niiden edistämisen motivointiin ja havahduttamiseen työpaikkojen eri kehityspolut huomioiden.</p> <p>Käsitteiden yhtenäinen käyttö ja niiden mahdollinen muokkaaminen positiiviseen suuntaan.</p> <p>Euroopan työterveys- ja työturvallisuusviraston kampanjat sekä Focal Point -toiminta.</p>	<p>Työmarkkinajärjestöjen, Työturvallisuuskeskuksen, Työterveyslaitoksen, Tapaturmavakuutuskeskuksen, Työsuojelurahaston, aluehallintoviraston työsuojelun vastualueiden, ministeriöiden, yliopistojen ym. työelämän toimijoiden omat ja yhteiset toimenpiteet.</p> <p>Työpaikkoja tukevien organisaatioiden ja verkostojen ja aluetoimijoiden toiminta (esim. tiedon jakaminen, koulutukset, ohjeistukset, toimintamallit, työkalut jne.).</p>	<p>Tutkimukset, selvitykset, raportit, projektit, suositukset, ohjeet ja työpaikkojen tietoisuus niistä sekä viestintäyhteistyön tiivistämisen eri sidosryhmien kesken.</p>
	<p>Kehitetään samanaikaisesti työhyvinvointia ja tuottavuutta. Vahvistetaan toimintatapojen uudistamista, uuden teknologian hyödyntämistä, yhteistoimintaan ja luottamukseen perustuvaa työkulttuuria työpaikoilla, osaamistarpeiden tunnistamista ja ennakoivaa osaamisen kehittämistä.</p>	<p>Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman toteuttaminen; TYÖ2030 - Työn ja työhyvinvoinnin kehittämisohjelma.</p>	<p>Etenemistä ja onnistumista seurataan TYÖ2030-ohjelman työjaostossa ja ohjausryhmässä tilannekatsausten, talouden seurantaraporttien sekä laadittujen toimintakeromusten perusteella. Ohjelmassa rahoitetut hankkeet tekevät raportit hankkeen etenemisestä ja tuloksista. Vaikuttavuuden arviointi.</p>
	<p>Nolla/ Vision Zero-ajattelun levittäminen ja tietoisuuden lisääminen.</p>	<p>Nolla tapaturmaa -foorumien toiminta.</p> <p>Kansainvälisen työsuojelun koalition Vision Zero -teemaryhmän toiminta (Työterveyslaitoksen vetämänä).</p>	<p>Työpaikkojen tietoisuus, jäsenyöpaikkojen lukumäärä ja tasoluokitukset.</p>

Tavoite	Toimenpiteet	Missä tulee onnistua / Vahvuudet	Seuranta / Jatkotoimet
	Ammattitauti-ilmoitus: lääkärielle tarjolla potilastietojärjestelmässä, josta se lähtisi työsuojeluviranomaiselle ja TTL:n työperäisten sairauksien rekisteriin. TTL:n rekisteristä tuotetaan Suomen virallinen ammattitautitilasto.	Lääkärin lakisääteinen ammattitauti-ilmoitus työsuojeluviranomaiselle ja kansalliseen tilastointiin toteutetaan eri toimijoiden yhteistyössä (Sosiaali- ja terveysministeriö, aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueiden, Työterveyslaitos ja THL).	Ilmoittamisen prosessi on digitoitu.
<b>Väkivallan, häirinnän ja epäasiallisen kohtelun ehkäisy työpaikoilla</b>	Ylläpidetään ajantasaista tietoa ja kehitetään uusia menetelmiä sekä levitetään tietoa väkivallan, häirinnän ja muun epäasiallisen kohtelun ehkäisyyn. ILO:n yleissopimuksen numero 190 hyväksyminen ja voimaan saattaminen sekä hallituksen tasa-arvo-ohjelman toteuttaminen.	Työmarkkinajärjestöjen, Työturvallisuuskeskuksen, Työterveyslaitoksen, Tapaturmavakuutuskeskuksen, Työsuojelurahaston, aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueiden, valtioneuvoston, yliopistojen ym. työelämän toimijoiden omat ja yhteiset toimenpiteet.	Tutkimukset, raportit, suositukset, sopimukset, ohjeet ja työpaikkojen tietoisuus niistä.

\*) Työterveyshuollolla on valmiudet vastata työn ja työolojen tuomiin terveydellisiin ja työkyvyn haasteisiin ja vahvistaa työntekijän voimavaroja.

\*\*) Kaikki työnantajat ovat järjestäneet tarpeenmukaisen työterveyshuollon yrityksen koosta riippumatta.

### 3 Edistämme toiminta- ja työkykyä sekä työllistymiskykyä

Sekä inhimilliseltä että kansantalouden kannalta on tärkeää, että pidämme huolta työikäisten työ- ja toimintakyvystä, työurien pituudesta ja osatyökykyisten mahdollisuuksista osallistua työelämään. Työurien pidentämiseksi on vaikutettava pysyvän työkyvyttömyyden ennaltaehkäisyyn lisäksi sairauspoissaoloina näkyvän tilapäisen työkyvyttömyyden ehkäisyyn. Mielenterveyden häiriöt ja tuki- ja liikuntaelinperäiset syyt ovat merkittävimmät sekä tilapäisen että pysyvän työkyvyttömyyden aiheuttajat. Erityisesti niihin pitää kohdistaa ennalta ehkäiseviä ja työhön paluuta edistäviä toimenpiteitä, kun työkyvyttömyyttä halutaan vähentää. Työkyvyn ja työhyvinvoinnin johtamisella on merkittävä rooli työkyvyttömyyden vähentämisessä sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on monen hallinnonalan ja käytännön toimijoiden yhteistyötä. Osatyökykyisten henkilöiden työssä pysymiseen ja työllistymiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Osatyökykyisten henkilöiden mahdollisuus osallistua työelämään lisää yhdenvertaisuutta, vähentää työttömyyttä ja laskee työkyvyttömyyseläkemenoja.

#### TAVOITE

Työkykyjohtaminen ja työhyvinvoinnin edistäminen ovat osa yritysten ja muiden organisaatioiden johtamista. Työ on mitoitettava tekijänsä mukaisesti. Omasta työkyvystä huolehtiminen on osa jokaisen työelämävalmiuksia. Jokaisella työpaikalla työnantaja, henkilöstö ja työterveyshuolto toteuttavat työkykyä ja työhön paluuta edistäviä toimenpiteitä yhteistyössä. Osatyökykyisten henkilöiden työssä pysymistä ja työllistymistä tuetaan.

**Taulukko 3.** Työkyvyn tukeminen, terveyden edistäminen ja työterveyshuoltoyhteistyö

Tavoite	Toimenpiteet	Missä tulee onnistua / Vahvuudet	Seuranta / Jatkotoimet	
Työpaikkojen tukeminen ja osaamisen vahvistaminen työhyvinvoinnin, työkyvyn ja terveyden edistämisessä (huomioiden EU:n työterveyttä ja työturvallisuutta koskevan strategiakehyksen kirjaukset)	Osatyökykyisten työttömien työllistymisen edellytyksien lisääminen, työ- ja toimintakyvyn ja yhteiskunnallisen osallisuuden lisääminen.	Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman toteuttaminen; Työkykyohjelma.	Etenemistä, onnistumista ja yhteensovittamista seurataan ja tuetaan ministeriötasolla (työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö) sekä erilaisissa kuukausittaisissa ja viikoittaisissa koordinaatio- ja tilannekuva-kokouksissa.	
	Monialaisen palvelujärjestelmän kehittäminen siten, että työttömien työkyvyn tuen tarve tunnustetaan ja he saavat yksilöllisiä ja oikea-aikaisia työkyvyn ja työllistämisen palveluja.	Osaamisen vahvistaminen kaikilla osa-alueilla sekä monimuotoisuuden ja myönteisen asenneilmapiirin edistäminen.		
	Edistetään työpaikkojen syntymistä ottaen huomioon osatyökykyisten työllistyminen ja kehitetään palveluja työnantajille osatyökykyisten rekrytoinnin helpottamiseksi. Käytössä olevia kuntoutuspolkuja ja kuntoutuspalveluja uudistetaan kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotusten pohjalta.			
	Haetaan ratkaisuja osatyökykyisten rekrytointikynnyksen madaltamiseksi sekä palveluja kehittämällä että osallistamalla sosiaaliturvauudistuksen valmisteluun.			
	Mielenterveyden tuen muuttaminen työelämässä yksilökeskeisestä jo syntyneiden ongelmien ratkaisesta työkykyongelmien ennaltaehkäisyä painottavaan toimintaan, joka toteutuu työpaikan yhteistoiminnassa ja työterveysyhteistyössä. Mallien ja työkalujen kehittäminen työpaikkojen käyttöön ja työterveysyhteistyöhön. Toimintakulttuurin muutoksen tukeminen ja stigman purku.	Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman toteuttaminen; Työelämän mielenterveysohjelma.	Etenemistä ja onnistumista seurataan Työelämän mielenterveysohjelman ohjausryhmässä. Ohjelmalle on määritelty kolmiportainen seurannan, koordinaation ja ohjauksen rakenne. Vaikuttavuuden arviointi toteutetaan ulkopuolisen toimijan toimesta.	

Tavoite	Toimenpiteet	Missä tulee onnistua / Vahvuudet	Seuranta / Jatkotoimet
	Työterveys- ja työturvallisuusasioiden sekä kansanterveyspolitiikan välisen yhteistyön tiivistäminen.	Työterveys- ja työturvallisuusasioita sekä kansanterveyspolitiikkaa tarkastellaan yhdessä liittyen mm. hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen hyvinvointialueilla, kunnissa ja työpaikoilla sekä liittyen mm. pandemioihin ja muihin uusiin uhkiin.	Etenemistä ja onnistumista seurataan mm. arvioimalla, miten hyvinvointialueet ja kunnat ovat toteuttaneet valtioneuvoston periaatepäätöksen ”Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen vuoteen 2030” toimeenpanosuunnitelmaa.
<b>Työterveyshuollon toiminnallinen integrointi muuhun terveydenhuoltoon</b>	Valtioneuvoston periaatepäätös ”Työterveys 2025 – yhteistyöllä terveyttä ja työkykyä” tavoitteet 2* ja 5**.	Asioiden käsittely kolmikantaisesti Työterveyshuollon neuvottelukunnassa. Edistetään kokonaiskuvaa työikäisen väestön terveydestä ja työkykyä ylläpitävistä toimista.	Käsitellyt asiat, kannanotot ja asioiden edistyminen.
	Turvataan palvelujärjestelmien kehittämiseksi välttämätön työikäisten työ- ja toimintakykyyn liittyvä tutkimus.  Edistetään työikäisen väestön kokonaiskuvan rakentamista terveydestä ja työkykyä ylläpitävästä toiminnasta.	Työn, terveyden ja työkyvyn tutkimus ja kehittämisohjelma osana TYÖ2030 ohjelmaa.	Työikäisten työkyvyn tukeminen huomioidaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelussa sekä valtavirtaistetaan myös muissa kokonaisuuksissa.  Hallitusohjelman työohjelmien kokonaisuuden arviointi.  Kokonaiskuva työikäistä väestöä koskevista toimenpiteistä.

\*) Työterveyshuolto, terveydenhuolto- ja kuntoutusjärjestelmä tekevät oikea-aikaisesti yhteistyötä työikäisten työkyvyttömyyden ehkäisyssä ja työkyvyn palauttamisessa.

\*\*) Työterveyshuolto on merkittävä yhteistyökumppani työpaikoilla terveyden, työympäristön ja työkyvyn edistämiseksi ja työkyvyttömyyden ehkäisyssä.

## 4 Toimeenpanosuunnitelman ja linjausten seuranta

Linjaukset ja niiden toimeenpanosuunnitelma on valmisteltu yhdessä ministeriöiden, hallinnonalan laitosten, työmarkkinajärjestöjen ja muiden yhteistyökumppaneiden kesken. Linjausten toimeenpanosuunnitelmaan nostettujen toimenpiteiden lisäksi sekä sosiaali- ja terveysministeriöllä että sen yhteistyökumppaneilla on paljon muutakin toimintaa, joka tukee Linjausten tavoitteiden toteutumista. Tarkemmat toimenpiteet löytyvät kunkin tahon omasta toimintasuunnitelmasta.

Linjauksissa on kuvattu strategiset tavoitteet sekä tavoiteltavat muutokset ja niiden indikaattorit. Indikaattoreita seurataan vuosittain, ne analysoidaan, ja tarvittaessa sovittuja toimenpiteitä tarkistetaan havaitun kehityssuunnan mukaisesti. Indikaattoreita tarkastellaan ja analysoidaan sukupuolinäkökulmasta silloin kun rekisteritiedot sen mahdollistavat.

Tavoitteiden toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä sidosryhmien kanssa.



## Seurantaindikaattorit

Taulukkoa päivitetään tarvittaessa.

Tavoite	Indikaattori	Todennus
Keskimääräisen eläkkeelle siirtymisiän nostaminen	Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä	Eläketurvakeskus
Työtapaturmien vähentäminen	Työtapaturmataajuus	Tapaturmavakuutuskeskus
Ammattitautien ja työperäisten sairauksien vähentäminen	Ammattitautien ja ammattitautiepäilyjen ilmaantuvuus	Työperäisten sairauksien rekisteri
Työn aiheuttaman haitallisen kuormituksen vähentäminen	Palkansaajien työtehtävien fyysinen ja henkinen rasittavuus 1977–2018 (kevyeksi/raskaaksi kokoneiden prosenttiosuus)	Työolotutkimus, Tilastokeskus
Pitkäaikaisen työkyvyttömyyden vähentäminen	Työkyvyttömyys-eläkkeelle jäävien määrä	Eläketurvakeskus, KELA
Lyhytaikaisen työkyvyttömyyden vähentäminen	Sairauspoissaolot suhteessa tehtyihin työtunteihin	Tilastokeskus
Osatyökykyisten työhön osallistumisen lisääminen	Täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä ja osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevat	Eläketurvakeskus, KELA
Fyysisen työkyvyn edistäminen	Työkyky työn fyysisten vaatimusten suhteen	Työolobarometri
Henkisen työkyvyn edistäminen	Työkyky työn henkisten vaatimusten suhteen	Työolobarometri
Henkisen väkivallan ja työpaikkakiusaamisen vähentäminen	Henkinen väkivalta tai työpaikkakiusaaminen	Työolobarometri
Työn tulee olla vetovoimaista	Työn vetovoimaisuus	Työolot (TE2020 terveyden ja hyvinvoinnin indikaattori*)
Ennakointi työn muutoksessa	Työtapaturmien torjunnan hallinta, pirstaloituvan työelämän valvonta, työsuhteen vähimmäisehtojen valvonta, työsuhdeturvan varmistaminen erilaisissa työnteon tilanteissa.	Vera tietojärjestelmä
Uudet ja vanhat riskit hallintaan ja työelämän voimavarat kasvuun	Kuormittavuuden valvonta	Vera tietojärjestelmä

\* Työolobarometrin kysymykset

- Tunnen itseni vahvaksi ja tarmokkaaksi työssäni

- Olen innostunut työstäni

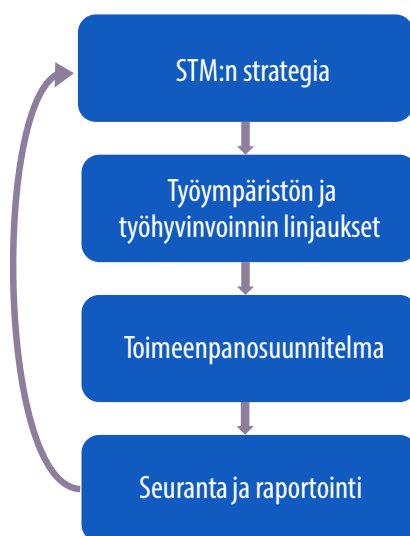
- Tunnen itseni tyytyväiseksi, kun olen syventynyt työhöni

## Tietolähteet

Eläketurvakeskuksen (ETK) tilastot kerran vuodessa

- Kelan tilastot kerran vuodessa
- TEM:n Työolobarometri kerran vuodessa
- Tilastokeskuksen Työolotutkimus 5 vuoden välein (2013 viimeisin julkaistu)
- Työterveyslaitoksen työperäisten sairauksien rekisteri (TPSR) kerran vuodessa
- Tapaturmavakuutuskeskuksen tilastot kerran vuodessa
- Tilastokeskus, sairauspoissaolot: tilattava tieto
- Tilastokeskus, koettu fyysinen ja henkinen kuormitus: tilattava tieto
- Vera, työsuojausvalvonnan tietojärjestelmä (reaaliaikainen)

### Työympäristön ja työhyvinvoinnin linjausten suhde STM:n strategiaan



### Sosiaali- ja terveysministeriön keskeiset yhteistyökumppanit Työympäristön ja työhyvinvoinnin linjausten laadinnassa:

Akava, aluehallintovirastojen työsuojausvastuualueet, Elinkeinoelämän Keskusliitto EK, Kirkon työmarkkinalaitos, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, SAK, STTK, Suomen Yrittäjät, Tapaturmavakuutuskeskus, työ- ja elinkeinoministeriö, Työterveyslaitos, Työsuojausrahasto, Työturvallisuuskeskus, valtiovarainministeriö.



Internet: [stm.fi/julkaisut](http://stm.fi/julkaisut)

JULKAISUJEN MYYNTI:  
[julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi](http://julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi)

ISSN PDF 1797-9854  
ISBN PDF 978-952-00-8476-9